

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*А. М. ШАШМАН,
директор НДЦ "Донецькагропромпродуктивність"
І. П. ТЕПЛИХ,
науковий співробітник
НДЦ "Донецькагропромпродуктивність"*

Проаналізовано основні тенденції розвитку молокопереробної галузі в Донецькій області. Визначено можливі перспективи розвитку молокопереробних підприємств.

Постановка проблеми. Молочна галузь належить до провідних у харчовій та переробній. Це безпосередньо пов'язано з тим, що продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення.

Становище, що нині склалося у сфері виробництва молока, переробки і реалізації готової продукції, характеризується суттєвими системними проблемами. Різкий спад обсягів виробництва молока – сировини у господарствах, зростання різниці між закупівельними та роздрібними цінами на неї, нерозвиненість ринкової інфраструктури і відносин між виробниками і переробниками, зниження рівня споживання молока і молочних продуктів та нестабільність експорту вимагають детального дослідження сучасного стану і тенденцій розвитку молокопереробних підприємств не тільки на державному, а й на регіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання тенденцій розвитку та функціонування молокопереробної галузі в Україні досліджували та опрацьовували у своїх працях такі науковці: Л.А. Євчук, А.В. Барабаш, Г.О. Єресько, Н.І. Працюк, В.М. Калінчик та ін. Дослідження цього типу безумовно мають важливе значення, проте ряд питань стосовно перспектив розвитку молокопереробних підприємств з урахуванням змін соціально-економічного середовища, особливо в регіональному аспекті, потребують подальшого вирішення.

Мета дослідження – проаналізувати тенденції розвитку і функціонування молокопереробної галузі та визначити перспективи розвитку молокопереробних підприємств у Донецькій області.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років молочна промисловість в Україні перебуває в критичному стані. Низька ефективність галузі, непаритетність відносин між виробниками та переробними підприємствами молочної продукції і постачальниками ресурсів спричинили фінансові проблеми у більшій частині аграрних формувань, значно ускладнили можливість впровадження ресурсозберігаючих технологій та інвестиційно інноваційних проектів. Проблеми, що існують, практично набули системного характеру, вирішення яких потребує детального дослідження [2].

Обсяги виробництва молочної продукції залежать від обсягів виробництва молока та стану тваринництва в країні. Чисельність поголів'я корів протягом 2012 - 2016 рр. в Україні скоротилося на 17,5%, у тому числі у господарствах населення – на 18,0%, а у сільськогосподарських підприємствах – на 15,9%. У Донецькій області поголів'я корів скоротилося на 50,3%, у господарствах населення – на 50,6% та у сільськогосподарських підприємствах – на 49,8 (табл. 1).

Таблиця 1

Наявність поголів'я корів по категоріях господарств (на кінець року; тис. голів)

Республіка, область	2012	2013	2014	2015	2016	2016 до 2012, % (+,-)
<i>Усі категорії господарств</i>						
Україна	2554,3	2565,8	2414,3	2221,1	2107,1	-17,5
Донецька область	67,8	65,6	61,1	42,7	33,7	-50,3
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>						
Україна	575,2	565,5	536,0	509,7	484,0	-15,9
Донецька область	27,3	24,5	22,5	17,0	13,7	-49,8
<i>Господарства населення</i>						
Україна	1979,1	2000,3	1878,3	1711,5	1623,1	-18,0
Донецька область	40,5	41,1	38,6	25,7	20,0	-50,6

Частка Донецької області у наявності поголів'я в Україні становить на сьогодні близько двох відсотків (усі категорії господарств). У 2012 році цей показник був на рівні 2,7%.

Слід відзначити, що виробництво молока в Україні є нестабільно спадаючим та практично перейшло у сектор господарств населення, які відіграють буферну роль на ринку продовольства в період спаду виробництва у сільськогосподарських підприємствах. Так, у 2016 проти 2012 р. було вироблено на 8,7% молока менше. Значно скоротилося виробництво молока у Донецькій області – на 42,1%, що зумовлено військовими діями та втратою частини території (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво молока по категоріях господарств (на кінець року; тис. т)

Республіка, область	2012	2013	2014	2015	2016	2016 до 2012, % (+,-)
<i>Усі категорії господарств</i>						
Україна	11377,6	10779,0	11230,5	10025,8	10387,2	-8,7
Донецька область	332,9	307,4	319,6	224,2	192,8	-42,1
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>						
Україна	2535,3	2388,9	2663,4	2468,3	2711,2	6,9
Донецька область	127,7	109,3	117,0	81,7	79,8	-37,5
<i>Господарства населення</i>						
Україна	8842,3	8390,1	8567,1	7557,5	7676,0	-13,2
Донецька область	205,2	198,1	202,6	142,5	113,0	-44,9

За 2016 рік середній надій молока від корови в сільськогосподарських підприємствах України становив 5658 кг, що на 220 кг більше порівняно з минулим роком. Найбільший приріст надою молока від корови проти минулого року одержано у Донецькій області (1205 кг), а найнижчий – у Черкаській (49 кг) (рис. 1).

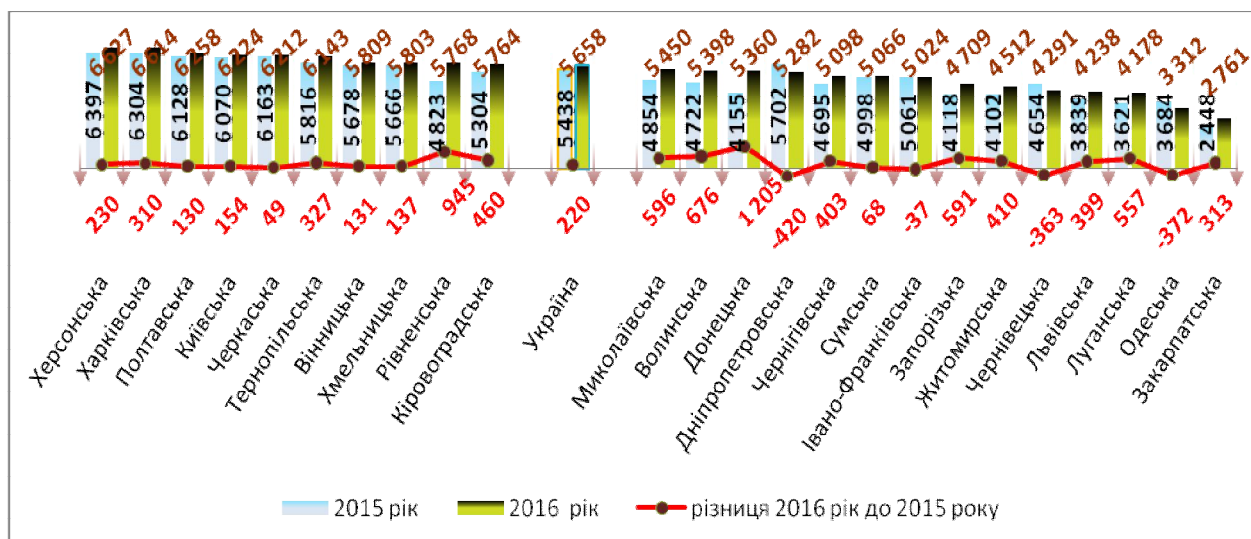

Рис. 1. Середній надій молока від корови в сільгоспдприємствах України, кг

Упродовж 2014-2016 років у Донецькій області відбулося скорочення виробництва майже по всіх видах молочних продуктів – у середньому на 74,1% (табл. 3). Якщо в 2012 р. виробництво всіх видів молочної продукції було високорентабельним, то у 2015 р. – збитковим. Рівень збитковості молока становив – 6,1%. Виробництво сметани та сиру економічно вигідніше, ніж виробництво молока. Найбільш рентабельне виробництво дієтичної продукції: йогуртів, ряжанки, кефіру.

Таблиця 3

Основні показники ринку молока та молочних продуктів у Донецькій області за 2014–2016 рр.

Показник	Од. виміру	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2016 до 2012, % (+,-)
Надішло на переробку (молоко)	тис.т	59,1	57,2	54,9	21,6	19,8	-66,5
Виробництво молочних продуктів							
Молоко оброблене рідке	тис.т	40,4	39,5	37,9	6,1	4,4	-89,1
Масло вершкове	тис.т	1,3	1,1	0,9	0,2	0,3	-76,9
Спреди та суміші	тис.т	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	-50,0
Сири кисломолочні	тис.т	3,5	3,3	3,3	0,7	0,6	-82,9
Сири жирні	тис.т	1,4	1,5	1,4	0,8	0,7	-50,0
Продукти кисломолочні	тис.т	44,5	42,1	36,7	3,0	2,0	-95,5

*Джерело: складено автором на основі даних Держслужби статистики України [4].

Зменшення поголів'я корів та втрата частини території вплинуло на кількість молокопереробних підприємств у Донецькій області. Так, станом на кінець 2016 року у молокопереробній галузі області залишилося 4 підприємства, що на 87% менше ніж у 2012 р.

У Донецькому регіоні, як і в цілому по Україні, закріплюють свої позиції підприємства з великими переробними можливостями, розширюючи свої сфери впливу. Такі мультикомпанії взмозі якнайповніше задовольнити попит певного регіону, бути конкурентоспроможним на національному і міжнародному ринках в цілому. Прикладом цього є ВАТ "Сталон плюс".м. Костянтинівка Донецької області, які на основі молока почали виробляти продукцію для дитячого харчування, яка користується великим попитом на всій території України.

Із кінця березня 2016 р. вагому конкуренцію для підприємств молокопереробної галузі створили малі приватні підприємства, які розпочали свою діяльність шляхом безпосереднього продажу свіжовидоєного фермерського молока. Відповідно попит споживачів на такий вид молока почав зростати через те, що ціна на цей товар нижча, ніж на упаковане молоко. Саме відсутність упаковки і дозволила виробникам скоротити витрати, тому економія для кінцевого споживача в разі купування свіжого фермерського молока була істотною

Вплив на зменшення обсягів виробництва молочної продукції молокопереробними підприємствами України мав також імпортування молочної продукції з консервантами, що збільшує її термін зберігання. Так, за 2016 рік імпортовано молокопродукції на суму 37,6 млн дол. США, що на 2,7 млн дол. США (7,7 %) більше, ніж за 2015 рік (34,9 млн дол. США). Протягом цього часу з торговельної мережі, відповідно, витісняється якісна національна продукція.

На основі аналізу тенденцій функціонування молокопереробної галузі можна визначити наступні перспективи розвитку цієї галузі, а саме:

– реабілітація Донецького регіону шляхом розроблення та реалізації Державної цільової програми щодо відновлення мирного життя, стабілізації ситуації та розвитку економіки в Донецькій області сприятиме не тільки відновленню зруйнованих виробничо-інфраструктурних об'єктів, а й передбачатиме залучення міжнародної технічної допомоги та ресурсів міжнародних організацій для реалізації проектів щодо реабілітації та реконструкції промисловості. Це, у свою чергу, сприятиме частковому вирішенню такої проблеми, як фізична і моральна застарілість основних виробничих потужностей та об'єктів транспортної інфраструктури [5];

– поглиблення співробітництва з країнами Європейського Союзу відкриває додаткові можливості щодо доступу до нових іноземних ринків, що супроводжуватиметься зростанням конкурентного навантаження на вітчизняні підприємства та зростанням вимог до їхньої продукції. Ці фактори стануть передумовою для подолання таких слабких сторін молокопереробних підприємств, як фізично та морально застарілі основні виробничі потужності, не повна відповідність робочої сили підвищеним вимогам сучасного ринку праці;

– отримання додаткових доходів виробником та задоволення потреб споживачів різних контингентних груп через створення інноваційних продуктів молокопереробними підприємствами;

– залучення іноземних інвестицій для покращення діяльності підприємства, розширення товарного асортименту, закупівлі новітнього устаткування тощо.

Висновки. Отже, молочна галузь продовжує посідати провідне місце у харчовій і переробній промисловості України. Зниження чисельності поголів'я корів та втрата частини території Донецької області стало основною причиною зменшення кількості молокопереробних підприємств. Стабілізація суспільно-політичного життя та реабілітація Донецького регіону сприятиме відновленню діяльності молокопереробних підприємств в області.

Список літератури

1. Чаянов А.В. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів / А.В. Чаянов // Економіка АПК. – 2012. – № 11. – С. 142-138.

2. Устік Т. Проблеми і перспективи регулювання обсягів виробництва та якості молочної продукції / Т. Устік, О. Помаз // Збірник наукових праць ЧДГУ. – 2013. – Вип. 34, Ч. 1. – С. 132-137.

3. Тенденції розвитку галузі тваринництва та ринків м'ясо-молочної продукції України: Науково-аналітичне видання / [Демчак І. М., Микитюк Д. М., Свиноус І. В. та ін]. – К. ; 2012 – 2016 р.

4. Офіційний веб сайт Держслужби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року (нова редакція 2016 року). – Краматорськ, 2016. – С. 4-30.

**Основные тенденции и перспективы развития
молокоперерабатывающих предприятий Донецкой области**

А. М. Шашман

И. П. Теплых

Донецкий научно-исследовательский центр продуктивности АПК

Проанализированы основные тенденции функционирования молокоперерабатывающей отрасли. Определены возможные перспективы развития молокоперерабатывающих предприятий, которые дадут возможность отечественным производителям молокоперерабатывающей отрасли обеспечить качественной продукцией население и осуществить выход на внешние европейские рынки.

**Basic tendencies and prospects of development
of suckling enterprises are in the Donetsk area**

A.M.Shashman

I.P.Teplykh

Donetsk scientific research center of agroindustrial complex productivity

The basic tendencies of functioning of suckling industry are analysed. Certainly possible to prospects development of suckling enterprises that will give an opportunity to the home producers of suckling industry to provide the quality products of population and carry out going into the foreign European markets.

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗИ
ВІВЧАРСТВА В УМОВАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Ю.Е. КОВАЧ

Науково-дослідний центр

”Закарпатзагропромпродуктивність”

Розкрито стан та проблеми галузі вівчарства Закарпатської області. Досліджено тенденції розвитку вівчарства, обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності галузі, в т.ч. урегулювання кормового балансу, впровадження новітніх технологій виробництва та переробки вівчарської продукції, які сприятимуть відродженню вівчарства Закарпатської області.

Ключові слова: вівці, поголів'я, продуктивність, рентабельність, собівартість.

Постановка проблеми. Вівчарство – важлива галузь продуктивного тваринництва. Упродовж тривалого періоду Закарпатська область посідала одне з провідних місць не